

Geliş Tarihi / Received : 25.09.2023 / 09.25.2023

Kabul Tarihi / Accepted : 30.12.2023 / 12.30.2023

Araştırma Makalesi - Research Article

DOI: <https://doi.org/10.55580/oguzhan.1366125>

ÂŞIK MAHPERİ IRMAK'IN ŞİİRLERİNDE AŞK VE KEDER

LOVE AND GRIEF IN MINSTREL MAHPERİ IRMAK'S POEMS

Mehmet ÖZÇELİK^a, Nezih TATLICAN^b, Meryem BEL^c

ÖZ: Ardahan'da yaşamakta olan aşıklık geleneği yörenin sosyal yaşantı ve özel günlerinde önemli bir yere ve öneme sahip olan köklü bir gelenektir. Âşıklık geleneği, Ardahan yöresinde devam etmekte ve önemli âşıklar yetişmektedir. Bu yörede yetişen ve âşıklık geleneğini temsil eden kadın âşıklarından biri de Mahperi Irmak'tır. İlk başlarda kadın âşıklar yadırganmış ve olumsuz tepkilere maruz kalmış olsa da zamanla toplum tarafından kabul görülmeye başlanmıştır. Âşık Mahperi Irmak da birçok farklı konu hakkında şiirler yazsa da genç yaşta hayatında çok sıkıntılar çekmiş ve çektiği bu sıkıntılardan dolayı çoğu şiirinde aşk ve keder üzerine yoğunlaşmıştır. Âşığın hayatıyla ilgili bilgileri ve şiirleri kendisiyle birebir görüşülerek elde edilmiştir. Bu çalışmayı yapmadaki amacımız, Âşık Mahperi'yi tanıtmak, şiirlerinde ele aldığı aşk ve keder konularını şiirlerinden örnek vererek tespit etmektir.

Anahtar Kelimeler : Âşık, Mahperi Irmak, Aşk, Keder.

ABSTRACT: The Minstrelsy Tradition that lives in Ardahan is a deep-rooted tradition that has an important place and importance in the social life and special days of the region. The Tradition Of Minstrelsy continues in the Ardahan region and important minstrels are trained. Mahperi Irmak is one of the female minstrels who grew up in this region and represents the tradition of minstrelsy. Although female minstrels were considered strange and were subjected to negative reactions at first, they began to be accepted by society over time. Although Mahperi Irmak also wrote poems about many different subjects, she suffered a lot in her life at a young age and because of these troubles, she focused on love and grief in most of her poems. Information about her life and her poems were obtained by interviewing her personally. Our aim in doing this study is to publicize her, to identify the topics of love and grief that she deals with in her poems by giving examples from her poems.

Keywords: Minstrel, Mahperi Irmak, Love, Grief.

* Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana bilim dalında, Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Özçelik danışmanlığıyla hazırlanan "Mahperi Irmak (Hayatı, Sanatı, Şiirleri)" adlı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

^a Dr. Öğr. Üyesi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı, mehmetozcelik@sdu.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0003-4752-3960>

^b Arş. Gör. Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı, nezihatlican@sdu.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-7175-1528>

^c Yüksek Lisans Öğrenci, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı, mervebel39@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-6511-0601>

1. GİRİŞ

Kam ve ozan geleneğinden bağımsız düşünülmesi mümkün olmayan âşık tarzı edebiyat geleneği 16. yüzyılda ortaya çıkmıştır. Ortaya çıktığı yüzyılda ozanlık geleneği ile tekke geleneğinin yoğun bir biçimde etkisi altında olan bu gelenek, 17. yüzyılda kendine özgü bir yapıya bürünmüştür. Nitekim Özkul Çobanoğlu'ya göre bu yüzyılda âşık tarzı kültür geleneği kendi klasik formlarına ve tekke-tasavvuftan ayrımı belirginleşen icra ve tematik muhteva çizgisine kavuşmuştur (Çobanoğlu, 2007, s. 12).

16. Yüzyıldan günümüze dek geçen süreçte çeşitli siyasi, kültürel, ekonomik ve toplumsal nedenlerden ötürü kimi zaman durağan kimi zaman ise etkin bir yapıya bürünerek Türk toplumu içerisinde yaşayan âşık tarzı edebiyat geleneğinin yaşatıldığı önemli merkezlerden bir tanesi de Doğu Anadolu coğrafyası olmuştur. Bu coğrafyanın sözlü kültür ortamı âşıklık geleneği açısından oldukça güçlü olduğunu vurgulayan Özkul Çobanoğlu, bu durumu 1877-1878 Türk-Rus Harbi ile ilişkilendirmiştir. Çobanoğlu'ya göre Rusların; işgal ettikleri bölgelerde ilkokullar düzeyindeki okullar dışındaki okulları kapatması, ilkokullarda yazmayı değil okumayı teşvik etmesi, Türkiye'den Kur'an-ı Kerim ve Mevlid-i Şerif dışında hiçbir basılı materyalin girişine izin vermemeleri nedeniyle sözlü kültür ortamı âşıklık geleneğinin bahsi geçen coğrafyada güç kazandığı söylenebilir (Çobanoğlu, 2007, s. 45). Bu coğrafyanın belirli bir süre Rus hakimiyeti altında kalması, âşıkların icra ettiği şiirlerin konusu üzerinde önemli bir belirleyici olmuştur. Nitekim Ahmet Saçkesen'e göre 19. yüzyılda Kars, Ardahan, Arpaçay ve Çıldır yörelerinin Rus çarlık sınırları içerisinde kalması; âşık tarzı edebiyat geleneği temsilcilerinin, epik anlayışı öne çıkaran şiirler icra etmesini beraberinde getirmiştir (Saçkesen, 2003, s. XVII).

Günümüzde ise yörede özellikle iklim koşulları dikkate alındığında uzun kış gecelerinde, düğünlerde ve âşık kahvehanelerinde atışma, muamma, leb değmez gibi âşıklık geleneğinin birtakım icraya dair özelliklerinin yaşatıldığını söylemek mümkündür. Geçmişte ve günümüzde pek çok önemli âşık yetiştiren bu coğrafyanın sayıları az olmakla birlikte kadın âşık da yetiştirdiğini söylemek mümkündür. Kadın âşıklarımızdan olan Mahperi Irmak, özellikle soyunun Âşık Şenlik'e dayanmasına binaen âşıklık geleneği ile yoğrulan bir kültürel ortamda yetişmiştir. Bu ortam içerisinde henüz küçük yaşlarda iken âşıklık geleneği ile tanışan ve bu geleneği özümseyen âşık; yaşamış olduğu maddi sıkıntılar, ablasının hastalığı ve evlilik hayatında karşılaştığı birtakım problemler nedeniyle kendisini zorlu bir hayat içerisinde bulmuştur. Yaşamış olduğu problemlerin; âşığı, kederi esas alan birtakım şiirler icra etmeye ve yazmaya ittiğini söylemek yerinde olacaktır. Ayrıca Mahperi Irmak, şiirlerinde aşk konusunu da işleyen bir âşık olarak da değerlendirilebilir. Yaşamış olduğu zorlukların âşığının şiir dünyasına yer verdiğini ve kendisini keder ve aşk konulu şiirler oluşturmaya yönelttiğini ifade etmek kanaatimizce yerinde olacaktır.

Bu çalışmada çeşitli icra ortamlarına katılma ve âşık edebiyatı çalışmalarını da okuyarak kendi sanatsal dünyasını geliştirme amacı güden Mahperi Irmak'ın; icra ettiği ve kaleme aldığı şiirlerden hareketle ne gibi bir duygu dünyasına sahip olduğu açıklanmaya çalışılmıştır. Ayrıca bir sanatçının, içerisinde bulunduğu zorlu yaşam koşullarından ne denli etkilenebileceği ve bu etkinin onun sanatını nasıl şekillendirebileceği Mahperi Irmak özelinde ele alınmıştır. Bu çerçevede âşığının şiirlerinde keder ve aşk konusunun öne çıktığını ve bu duyguların önemli ölçüde onun sanat anlayışına yön tayin ettiğini söylemek yerinde olacaktır.

2. ÂŞIK MAHPERİ IRMAK'IN KİMLİĞİ

Âşık Mahperi Irmak, 20 Aralık 1976 tarihinde Ardahan'ın Çıldır ilçesine bağlı Baltalı köyünde dünyaya gelmiştir. Babası, İskender Bey; annesi, Hezo Hanım'dır. Mahperi'nin anne tarafı Azerbaycan kökenlidir. Beş kardeş olan Âşık, ailenin ikinci çocuğudur (KK1).

İlkokul eğitimini Baltalı köyünde tamamlayan Mahperi, orta okulu annesinin köyü olan Âşık Şenlik Ortaokulu'nda okumuştur. Âşık, ortaokuldan sonra hemşireliği kazanmış fakat maddi ve manevi imkanların kısıtlılığından dolayı okuyamamıştır. Ortaokulu bitirdikten sonra İzmir'e yerleşmiş, liseyi İzmir'de bulunan Bornova Atatürk Lisesi'nde okumuştur. Okumaya hevesli olan Âşık, imkânların kısıtlı olmasına ve yörede kız çocuklarının okumasına soğuk bakılmasına rağmen üniversite sınavına girerek

Büro Yönetimi Yönetici Asistanlığı bölümünü kazanmıştır. Bu bölümü bitirdikten sonra Sağlık Kurumları İşletmeciliği bölümünü bitirmiştir. Âşık, şu anda Eskişehir Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesinde Türk Dili ve Edebiyatı bölümünü okumaktadır (KK1).

Ablasının kolon kanserine yakalanmasından dolayı âşığın babası kızının tedavisi için bütün hayvanları satmak zorunda kalmıştır. Bu yüzden maddi sıkıntılar yaşadıkları için âşığımız on beş yaşında İzmir'e amcasının yanına gelip konfeksiyonda çalışmıştır. Bir dönem konfeksiyonda çalıştıktan sonra İzmir'de bulunan büyük bir et entegre tesisinde görev almıştır. Evlilik yaşına gelince evlendirilmek için memleketine götürülmüştür. Orada evlendikten sonra tekrar İzmir'e yerleşmiştir. 1998'den beri Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde destek personeli olarak çalışmaktadır (KK1).

Âşık Mahperi Irmak, 1996 yılında Zeynel Kaya ile nişanlanıp 1997 yılında kendisiyle evlenmiştir. "Doğukan" ve "Serpil" adında iki çocukları olmuştur. Bu evlilik 2014 yılında son bulmuştur (KK1).

Âşığın babası İskender Bey, âşıkları severek dinlemiştir. Bu yüzden Mahperi daha beş altı yaşlarındayken âşıkların kasetlerini sürekli dinlemeye başlamıştır. Murat Çobanoğlu'nun hikâyelerini Âşık Şenlik, Sabri Şimşekoğlu, Reyhani, Orhan Üstündağ, Vahit Köroğlu'nun türkülerini dinleyerek âşıklık geleneğini daha çok sevmiştir (KK1).

Mahperi Irmak, dayısının yanında Âşık Şenlik'in köyünde yaşarken orada Âşık Yılmaz Şenlikoğlu'nu tanımıştır. Âşık Yılmaz Şenlikoğlu, Âşık Şenlik'in öz torunudur. Kendisiyle İzmir'de sık sık görüşmeye devam etmiştir (KK1).

Âşık Yılmaz Şenlikoğlu, Mahperi ile olan atışmasında soyunu, âşıklık geleneğini yaşatıp yürütecek kişinin yine Âşık Mahperi olduğunu şu dörtlülle ifade etmektedir:

Gözümün ışığı Songül Mahperi'm
Şenlik ocağının közünü koru
Dedemin Torunu lali gevherim
Değerlim kıymetlim özünü koru (KK1).

Âşık Yılmaz Şenlikoğlu ilk başlarda kadının âşıklık ortamında bulunmasına, kadının saz çalmasına karşı gelirken daha sonra Mahperi'nin âşıklık geleneğini iyice öğrenmesini ve bu geleneği devam ettirmesini istediğini şu dörtlülle dile getirmiştir:

Yılmaz der ki sakın etme şikâyet
Sanatın uğrunda hep eyle gayret
Mahperim gocaldım durma devam et
Bir tarih bıraktım mazini koru (KK1).

Mahperi, Kültür Bakanlığı'nın düzenlediği şairlik kimlik sınavını ve mülakatını geçerek bakanlık sanatçı ve halk şairi tanıtım kartını almıştır.

Mahperi'nin âşıklık geleneğini sevmesinin nedenlerinden biri de soyunun anne tarafından Âşık Şenlik'e bağlı olmasıdır.

Daha küçük yaşlarında mâni söylemeye başlayan Mahperi, âşıklık geleneğinin önemli yerlerinden olan Çıldır'da âşıklardan ve âşıkların şairlerinden etkilenmiş, 1997-2004 tarihleri arasında dörtlülükler hâlinde şiirler yazmıştır. 2004 yılından sonra hece ölçülü, uyaklı şiirler yazmıştır (KK1).

Âşıkların âşıklık geleneğine ilgi duymasının başında başka âşıkları görüp etkilenmesi ya da bade içme gibi durumlar gelmektedir.

Rüya motifi, yaşayan âşiklarda onlara sanatçı kişiliği kazandırmada yardımcı olmaktadır (Günay, 1993, s.: 90).

Rüya motifi halk hikâyelerinde kahramanları âşık olmaya ulaştıran bir motiftir. Hikâye kahramanı rüyasında pir elinden bade içerek toplum içerisinde önemli bir yere sahip olacak bir saz şairi için gerekli bütün yetenekleri ve bilgileri kazanmaktadır (Günay, 1993, s. 90-91).

"Âşık Edebiyatı temsilcileri için rüya motifi bir hareket ve başlangıç noktasıdır. Âşıkların gerçek hayat hikâyelerini incelediğimizde rüya görene kadar belli bir süre ya usta bir âşığın yanında çıraklık yaptıklarını ya da âşık fasıllarının sık sık icra edildiği halk hikâyelerinin anlatıldığı yerlerde yetiştiklerini görmekteyiz" (Günay, 1993, s. 91-92).

"Âşıklık geleneğinde âşık olabilmenin yolları arasında bir ustanın yanında yetişmek ya da rüya görmek gelmektedir. Ardahan yöresi âşıkları içerisinde rüya görmesi sonucu âşık olanların bulunduğu bilinmektedir" (Dursun, 2018, s. 50).

Mahperi Irmak'ın âşıklığında rol oynayan en büyük olaydan bir tanesi de küçük yaşta bir gece rüyasında Şenlik dedesini görmesidir. Kıl çuhada oturan dedesi Mahperi'yi çağırıp yanına oturmasını söyler. Oturduğunda yanındaki heybesinden birbirine eklenmiş kırk parça deriyi çıkarır. Her parçanın üstünde bir şiir yazılıdır. Bu deriyi âşığa verir. Ona bu deriyi alıp şiir yazmasını ve âşıklık soyunu devam ettirmesini söyler. Mahperi uyandığında garip duygular içerisinde şiir yazmaya başlamıştır.

Saz çalıp irticalen şiir söyleyen şairlerin yanı sıra saz çalmadan irticalen şiir söyleyen âşıklardan olan Mahperi Irmak'ın âşıklık geleneği temsilcisi olmasında, rüyanın yanı sıra soyunun Âşık Şenlik'e dayanmasının da önemli bir unsur olduğu öne sürülebilir. Küçük yaşta itibaren Âşık tarzı edebiyat geleneğinin icra ortamlarında bulunarak bu geleneği içselleştiren Mahperi Irmak, göç ettiği İzmir'de de bu geleneğin önemli bir temsilcisi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kimlikteki ismi Mahperi'yi şiirlerinde mahlas olarak kullanmıştır. Göbek adı olan "Songül" ismini de lebdeğmez geleneğine bağlı kalarak oluşturduğu şiirlerinde mahlas olarak kullanmıştır.

Âşık; sözlü kültür ortamında yüz yüze iletişim sağlamak suretiyle gerçekleşen bir eğitim süreci geçirmemiştir. Daha çok etkilendiği ve örnek aldığı âşıklar vardır. Bunların en başında Âşık Şenlik gelmektedir. Âşık Şenlik'in torunlarından olan Âşık Yılmaz Şenlikoğlu'nun yanına gidip gelmiş onun okuduğu şiirlerden, türkülerden etkilenmiştir. Küçük yaşta Âşık Nuri'nin türkülerini ezberleyip söylemeye başlamıştır. Mahperi'nin babası da âşıklık kültürünü çok sevmiştir. Babasının kitaplığında bulunan Kerem ile Aslı, Ferhat ile Şirin gibi kitapları okuyup kelime dağarcığını genişletmiş ve âşıklık kültürünü daha çok sevmeye başlamıştır. Usta-çırak ilişkisi çerçevesinde bir eğitim almamasına rağmen Mahperi kendi kendini geliştirmiştir. Âşık Yılmaz Şenlikoğlu ile görüştüğünde âşıklık geleneği merkezli konuşmalar gerçekleştirmiştir. Şenlikoğlu, Âşık Şenlik'ten ve Âşık Nuri'den şiirler okumuş, Mahperi de bunları dinlemiştir (KK1).

Mahperi, âşıklık geleneği hakkında çok fazla kitap, bilimsel çalışma okumuş ve araştırma yaparak kendini geliştirdiğini söylemiştir (KK1).

3. MAHPERİ IRMAK'IN ŞİİRLERİNDE AŞK VE KEDER

Mahperi, şiirlerinde aşk, gam ve keder, ölüm ve ayrılık, vatan ve milliyet, memleket, sıra, tabiat, taşlama-hiciv-eleştiri, para ve borç, din ve tasavvuf, öğüt, kader, cehalet-bilim, kahramanlık gibi birçok konuda şiirler yazmıştır. Fakat çektiği zorluklardan dolayı en çok aşk ve keder konularını şiirlerinde işlemiştir. Bu yazımızda da âşığın bu konularda yazdığı şiirleri üzerinde durulmuştur.

3.1. Aşk

Âşığın en çok kullandığı temalardan birisi aşktır. Türk edebiyatının en çok kullanılan teması olan aşkı şairimiz de birçok şiirinde dile getirmiştir. Mahperi Irmak'ın toplam 211 şiiri vardır. Bu şiirlerden 43 tanesinde aşk konusu işlenmiştir. Mahperi, aşkın dillere destan olduğunu şu dördükle ifade etmektedir:

Gönül selâmımı uçurdum yar'a
Hem rüzgâr anlatır hem yel anlatır
Bu aşkımız destan olmuş diyara
Hem mızrap anlatır hem tel anlatır (KK1).

Âşık, sevgiliye hâlâ âşık olduğunu ve sevgilisinin yokluğu nedeniyle yavaş yavaş öldüğünü aşağıdaki dördükle anlatmaktadır:

De ki taptazedir gönlümde yeri
Yokluğunda sırdaş etmiş kederi
Mahım diye o sardığın Mahperi
Ölüyormuş diye bildir postacı (KK1).

Aşağıdaki dördükte ise sevgilisinden uzak olmasına ve onun hayaliyle uyurken onu sevmenin ne kadar güzel olduğunu dile getirmektedir:

Sensizlik şu kalbime saplanan kanlı mızrap
Vuslata eremeden kurdular türlü tuzak
Hayalinle uyurum olsam da senden uzak
Hasretini çekerek seni sevmek ne güzel (KK1).

Âşık, çoğu şiirinden aşkından dolayı çektiği acıyı, sevgiliye olan özlemine dile getirip sevgiliye kavuşmak için Allah'a yalvarmaktadır.

Delice âşık olduğu ve aşkından yüreğinin yandığı sevdiğine kavuşmak için el açıp Allah'a yalvardığını, bu aşktan duyduğu acı ve üzüntüleri de şu dörtlülkle dile getirmiştir:

Ey sevdiğim gel gör yanar yüreğim
Sana vurulmuşum delicesine
Her gece dilimde vuslat dileğim
El açıp yalvardım Hâk yücesine (KK1).

“Sevdiğim 3” adlı şiirinde sevdaya düşünce derdinin olduğu ve acı çektiğini fakat bunların aşkın bir kuralı olduğunu ifade etmektedir:

Derdim oldu dizi dizi sıralı
Kurumaz göz yaşım bağrım yaralı
Meğerse bu imiş aşkın kuralı
Seni senden fazla sevdim sevdiğim (KK1).

“Sevdiğim 4” adlı şiirinde ise sevgisinin gitmesinden dolayı ömür boyu mutlu olamayacağını, bunu kaderi olarak kabul edip sabretmesi gerektiğini söylemektedir.

Kaderindir sabır eyle Mahperi
Mevla'ya aht ettim dönemem geri
Yad ele gittiğin o günden beri
Ömür boyu artık mutlu olamam (KK1).

3.2. Keder

Küçük yaşta memleketinden ve ailesinden ayrılıp daha sonra genç yaşta evlenen Mahperi, genç yaşında hüznün keder sahibi olmuştur. Genç yaşta evinin ve çocuklarının sorumluluğunu tek başına sırtlanması gibi zorluklar çekmesi nedeniyle şiirlerinde gam ve keder konuları üzerinde de yoğunlaşmıştır. Çektiği bu zorluklardan dolayı duyguları isyan eden bir tavra dönüşmüş ve şiirlerinde gam, keder, dert gibi unsurları konu edinmiştir. Yaşadığı bu zorluklardan dolayı çektiği kederi birçok şiirinde dile getirmiştir. Âşık, genelde kederi ya imtihan olarak ya da kendine arkadaş olarak görmüştür. 211 şiirinden 38 şiirinde kederi konu olarak ele almıştır.

Âşık, genel olarak gamı, kederi derdi imtihan olarak görmüş ve bunu kabullenmiştir.
Kederli dertli her anım
Sızılar durur sol yanım
Böyle imiş imtihanım
Hak beni sınar ağlarım (KK1).

Mahperi kendi isminin anlamına gelen “Ay Perisi” adlı şiirinde hayatın gam köprüsünde tek başına ve dimdik bir şekilde yürüdüğünden bahsetmektedir.

Hayatın gam köprüsünde
Yalnız yürür Ay Perisi
Bin çeşit dert ortasında
Dimdik durur Ay Perisi (KK1).

Âşık, yazdığı “Muvaşşah Divânı” adlı şiirde omuzunda gam yükü olmasına rağmen umutla yola çıktığı, hâlâ umudunun olduğunu dile getirmektedir. Eskiden lale ve sümbül gibi güzel olan yüreği şimdi ise çile örtüsüne dönüşmüştür. Aşağıdaki şiirin son dörtlülünde ise neşesinin ölmesiyle ızdırabın konuğu olduğunu şöyle ifade etmektedir:

Songül'üm adım Mahperi çile akan Irmağım
Omuzumda gam yükü var menzilime ırağım
Ne gelir başıma bilmem umutla çıktım yola
Gidem belki Kaf dağının ardındadır durağım

Üzerime gömlek olmuş kör talihin kâbusu
Lale sümbül iken gönlüm şimdi çile örtüsü
Mazi gözümde canlanır ruhumu sarar süsü

Atilmışım bir tenhaya mutluluktan kırağım

...

İçimde kıyamet kopmuş, yine de güler yüzüm
Izdırabın konuğuyum neşem ölmüş öksüzüm
Rahat bir günüm olmadı karanlıktır gündüzüm
Mutluluğun bağındaki gazel dökmüş yaprağım (KK1).

“Sevdiğim (5)” adlı şiirinde kavuşma sevgili için bayram demekse ayrılığın da gam olduğunu ifade etmektedir.

Kavuşmak bayramdır iki sevene
Ayrılık hep gamdır iki sevene
Samanlık seyrandır iki sevene
Ne gerek saraya köşke sevdiğim (KK1).

Aşağıdaki dörtlükte ise derdinin kimse bilmediğini gam ve çilenin ona arkadaş olduğunu söylemektedir.

Anlatsam derdim kim bile
Bana arkadaş gam çile
Dalarım türlü hayale
Düşler ile konuşurum (KK1).
Âşık rızkını gam denizi üstünde aramaktadır.

Mahperi'nin edep bezi üstünde
Rızık arar, gam denizi üstünde
Sevdiğim adamın dizi üstünde
Daldığımı duyup üzüleceksin (KK1).

Dertliler içinde eşinin bulunmadığını ve işinin çile pazarında gam satmak olduğunu şu dörtlükle anlatmaktadır:

Çile pazarında gam satmak işim
Dertliler içinde bulunmaz eşim
Yıllardır doğmayan umut Güneş'im
Bulutlar altından koşar ağabey (KK1).

Mahperi, yedi yıldır sonuçlanmayan mahkemesi için yazdığı “Hakim Bey” adlı şiirinde yuvasındaki huzurunun kalmamasından dolayı gam ve üzüntünün üzerine saldırılarından bahsetmektedir.

Yuvamdaki huzurumu çaldılar
Gam Kasavet üzerime saldılar
Dümen ile malı mülkü aldılar
Cüzdanımı boş koydular hâkim bey (KK1).

Küçük yaşta memleketinden ve ailesinden ayrılıp daha sonra genç yaşta evlenen Mahperi, genç yaşında hüznün keder sahibi olduğu aşağıdaki dörtlükte anlatmaktadır:

On beş yaşıma gelince kırklara tay ettiler
On yedi on sekizimde everdi toy ettiler
Bağban oldum bağ bezedim emeğim zay ettiler
Genç yaşımda hüznün keder almışım bu cihanda (KK1).
Küçüklüğünden beri zorluklar ve sıkıntılar çeken Âşık, hayatı keder olarak adlandırmaktadır.
Garipler mihamandı dost otağında
Gönül gülüm soldu ömür bağımda
Perişan eyledin bu genç çağımda
Meğer keder imiş, ön adın hayat (KK1).

Âşık, kaderinin ve imtihanının keder dolu bir ömür olsa da Yaradan'dan bir emir olduğunu kabul etmektedir.

Bu kaderim Yaradan' dan emirdi
İmtihanım keder dolu ömürdü
Dert sinemi kurt misali kemirdi

Bugün de ağladım dün de ağladım
Anam da ağlamış ben de ağladım (KK1).
Âşık, derdi kendine arkadaş olarak görmüş ve derdini taşa döküp gökteki uçan kuşa anlatmıştır.
Yüreğim volkandır buz dağı dışım
Değirmen döndürür gözdeki yaşım
Çile yoldaşımdır dert arkadaşım
Yaşayacak gücüm kalmadı benim

Gökte uçan kuş dinledi derdimi
Gözlerimde yaş dinledi derdimi
Taşa döktüm taş dinledi derdimi
Halden anlayanım olmadı benim (KK1).

4. SONUÇ

Sonuç olarak zamanla kadın âşıkların, ev, eş, çocuk bakımı gibi toplumsal rollerinin yanında ev dışında toplumla bütünleşmiş ve işgücüne katılımı artmıştır. Ayrıca kadın âşıklar hem kendi sorumluluklarını yerine getirmiş hem de âşıklık geleneğinde kendini geliştirerek bu geleneğin tüm canlılığı ve güzelliğiyle yaşatılmasına olanak sağlamıştır.

Kadın âşıkların ev işleri, annelik, çocuk bakımı gibi sorumlulukları hayatında geçerliliğini korusa da âşıklık geleneği içerisinde varlıklarını sürdürecektir. Mahperi Irmak da âşıklık geleneği içerisinde aktif olmuş ve kendi çabalarıyla gelenek içerisinde yer edinmiştir.

Mahperi Irmak, şiirlerinde ağırlıklı olarak aşk ve keder konularını işlemiştir. Âşık, çoğu şiirinde aşkından dolayı çektiği acıyı, sevgiliye olan özlemine dile getirmektedir.

Âşık, hayatının keder dolu bir hayat olsa da Yaradan'dan bir emir olduğunu düşünmüştür. Sahip olduğu gam ve kederi imtihan olarak görmüş ve kabullenmiştir.

Âşık Mahperi, genç yaşta eşinden ayrılmasıyla hayatında yaşadığı zorluklar, tek başına çocuklarına bakma mecburiyetinde kalmasından dolayı şiirlerinde bu konular üzerinde yoğunlaşmıştır. Şiirleri de bir bakıma âşığın duygu ve düşüncelerine tercüman olmuştur. Mahperi Irmak'ın şiirlerindeki aşk ve keder tespit edilmiş bu unsurlarla alakalı şiirlerden örnekler verilmiştir. Âşığın hayatı boyunca yaşadıklarının şiirlerine yansıdığı tespit edilmiştir.

Âşığın toplam 211 şiiri vardır. Bu şiirlerden 43 tanesinde aşk konusunu, 38 tanesinde keder konusunu ele almıştır.

KAYNAKÇA

- Çobanoğlu, Ö. (2007). Âşık Tarzı Edebiyat Geleneği ve İstanbul. 3F Yayınevi. İstanbul.
- Dursun, D. (2018). Kültürel ve Yapısal Bakımdan Ardahan İli Âşıklık Geleneği, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Günay, U. (1993). Türkiye'de Âşık Tarzı Şiir Geleneği ve Rüya Motifi. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Saçkesen, A. (2023). İzmir'de Yaşayan Âşıklardan Derlenen Halk Hikâyeleri Üzerine Araştırma. Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü İzmir.

SÖZLÜ KAYNAKLAR

KK-1: Mahperi Irmak, Ardahan 1976, Üniversite Mezunu, Destek Personeli. (Görüşme: 15.08.2022).